

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННИХ ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Пахомов Ілля Володимирович,

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

м. Біла Церква, pahomov.ilya@ukr.net

Мета нашого дослідження полягала в оцінці забезпечення повоєнних потреб ринку праці України. Зменшуючи ризики війни, відновлюючи рівень споживання продукції та послуг населенням, а головне – потребу відбудовувати зруйноване, але ділова активність зростатиме ще швидше. Зокрема, у раз припинення бойових дій кількість мобілізованих, яка нині становить понад 1 млн осіб, буде зменшена до довоєнного рівня, повернення вимушених переселенців, чисельність яких наприкінці 2023 р. становила 6,3 млн осіб на Батьківщину буде стимулюватися припиненням їх фінансової підтримки з боку урядів приймаючих країн. Це може призвести до хронічного безробіття, відповідно, тривалої стагнації економіки. Водночас повернення мігрантів не призведе до підвищення кваліфікаційного рівня загальної кількості шукачів роботи, по-перше, через дискваліфікацію значної частини мігрантів через тривале безробіття, а по-друге, тому що найбільш кваліфіковані переселенці вже працевлаштовані за кордоном.

Дослідження змін у час потреб роботодавців у працівниках виявило зростання попиту на робочу силу на рівні 6% за квартал. Зазначена оцінка є базовим рівнем для порівняння динамки окремих напрямів спеціалізацій. Цей показник усереднений по всіх спеціальностях, що певною мірою приховує диспропорції у попит на мікроспеціальності. По-перше, це стане фактором динамічних змін у наборі необхідних ринкових спеціалізацій; по-друге, прискорить зростання кадрового дефіциту; по-третє, потребуватиме системи вищої освіти, яка забезпечуватиме швидку та якісну перепідготовку спеціалістів.

Це призведе до необхідності технологічної модернізації, яка, у свою чергу, потребуватиме спеціалістів відповідної мікроспеціалізації. Це призведе до того, що для відбудови та модернізації економіки більше 50% кваліфікованих працівників потребуватимуть оновлення кваліфікаційного рівня спеціальних знань, а потреба в низькокваліфікованих працівниках суттєво зменшиться.

Індекс зміни кваліфікованих робітників за останні роки перевищує вказаний показник для некваліфікованих робітників щонайменше на 6-10%. Це, зокрема, свідчить про більший попит на кваліфікованих працівників, що забезпечує їх успішність у пошуку нової роботи, що більше відповідає їхнім вимогам, водночас це свідчить і про неадекватність певної кількості роботодавців зростаючим потребам цієї категорії персоналу та, відповідно, необхідність зміни підходів до кадрової політики. Зазначений розрив у попиті на робочу силу за рівнем кваліфікації у післявоєнний період зростатиме.

Значна невизначеність у рівнях попиту та пропозиції окремих спеціальностей в умовах сучасних викликів, зокрема щодо повернення 400 тис. мігрантів на Батьківщину у другій половині 2023 р. З огляду на наведену вище оцінку інструктивними структурами рівня безробіття, його зниження у 2025 році до 14,7%, тобто в 1,25 рази відносно показника 2023 року, не є актуальним, оскільки, по-перше, офіційна статистика показує занижені дані про безробіття, оскільки спирається на офіційну реєстрацію безробітних, по-друге, через значну невизначеність цього показника ринку праці. Також темпи цього зростання (~6%) відповідають загальним темпам зростання попиту на ринку праці. Так, якщо на кінець 2023 року відсоток вакансій у сфер будівництва до загальної кількості вакансій становив 4,7%, то на кінець 1 кварталу 2024 року цей показник становив 5,0% (інформація Національного агентства кваліфікацій).

В умовах значної невизначеності прогнози попиту на робочу силу на коротко- навіть середньострокову перспективу слід робити, виходячи з очкувань вузькогалузевого ринку праці, виокремлюючи попит на малі, середні та великі підприємства, як будуть забезпечують більший рівень релевантності прогнозів. Прикладом може бути дослідження очкувань бізнесу щодо нестачі

кваліфікованих кадрів у будівельній галузі. Це очкування для цієї галузі в 2,15 рази перевищують середні показники для всіх галузей. Також спостерігається значна диференціація попиту за розміром будівельних підприємств – чим значніше підприємство, тим більший очується дефіцит персоналу.

Найвагомішим чинником прогнозування попиту на ринку праці в післявоєнний період є невизначеність щодо закінчення війни та її наслідків. В умовах війни щоденно зростає кількість загиблих, поранених, збільшуються обсяги руйнувань, знижується народжуваність, вірогідна втрата території з її мешканцями та суб'єктами господарської діяльності. Дефіцит робочої сили в цілому та зростання диспропорцій у попиті на кваліфіковану та некваліфіковану працю призведе до скорочення можливостей формування конкурентних переваг українських галузей за рахунок дешевої робочої сили.

Ринок праці в післявоєнний період буде диференційований за регіональними та галузевими потребами у спеціалістах з відмінностями в їх якості, що зумовлює розбіжність пріоритетів управління регіональними ринками праці та визначає необхідність розподілу цих потреб на час. Це свідчить про те, що дефіцит кадрів у повоєнний період породив потребу в їх мотивації до мобільності та зумовив ранжування пріоритетів на кожному етапі відбудови економіки. На першому етапі реконструкції знадобляться фахівці будівельної та суміжних галузей. Це також створить нову причину безробіття – зниження попиту на застарі спеціальності та формування нового типу безробіття – для тих, хто не в змозі швидко оновлювати спеціальні знання. Це призведе до зменшення частки кваліфікованих робітників серед тих, хто повернеться в Україну, що, знизить показники якості робочої сили у післявоєнний час.

Таким чином, середній попит на ринку праці на всі спеціальності зростає приблизно на 6% кожний квартал. Кількість кваліфікованих робітників майже на третину перевищує кількість некваліфікованих. Попит на кваліфіковані кадри за динамкою індексу зміни зайнятості для кваліфікованих робітників на 30% вищий, ніж для некваліфікованих.